

ВЗАЄМОВПЛИВ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ І МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.

Вакуленко Володимир
Миколайович, к.держ.упр.,
доцент

ВЗАЄМОВПЛИВ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ І МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.

Чому це важливо?

- **попри неспровоковану та несправедливу війну *Україна зберегла демократичні інститути.***
- ***Україна отримала статус країни-кандидата на вступ до ЄС*** у перший рік повномасштабного вторгнення як підсумок своєї багаторічної роботи в напрямі європейської інтеграції.
- ***Функціонування демократичних інституцій є головною умовою європейської інтеграції.*** Це відображено в проєкті Дорожньої карти щодо функціонування демократичних інституцій. Її реалізація — у поєднанні з іншими заходами в межах ширшого процесу євроінтеграції — закладе підґрунтя для воєнного і повоєнного відновлення України як суверенної демократичної держави, що впевнено рухається європейським шляхом.
- ***Відновлення України має розумітися не лише у фізичному сенсі, а й як повне відновлення демократичного життя*** — із забезпеченням участі громадян, їхнього голосу та можливості впливати на майбутнє своєї країни за принципом «відновити краще, ніж було раніше».

ВРЯДУВАННЯ - ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ

Управління чи врядування?

Правова категорія управління пов'язана із реалізацією влади і передбачає ієрархічні відносини контролю-підпорядкування між суб'єктом владних повноважень, з одного боку, і підвладним суб'єктом – з іншого.

Врядування змістовно є ширшою категорією, включаючи не лише управлінський вплив уповноваженого суб'єкта на підпорядковані органи та зобов'язаних осіб, але й виконання ним інших функцій в інтересах суспільства: захист прав, надання адміністративних послуг тощо.

ВРЯДУВАННЯ - ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ

Врядування може та повинно здійснюватись не лише посадовцями органів публічної адміністрації (виконавчої влади і місцевого самоврядування), але й **ширшим колом суб'єктів**, які представляють **громадянське суспільство** і так само наділені функціями й повноваженнями щодо урядування. Це - бізнесові об'єднання, профспілки, громадські організації, групи активістів, які мають можливість більшою чи меншою мірою впливати на процес прийняття рішень і їх впровадження.

***Долучення до процесів врядування додаткових суб'єктів,
незалежних від держави,
і є проявом децентралізації влади***

ВРЯДУВАННЯ - ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ

Світовий банк визначає **ВРЯДУВАННЯ** як:

сукупність традицій та інституцій, завдяки яким влада у країні здійснюється в інтересах загального блага

Воно включає:

- способи обрання, моніторингу та заміни влади;
- здатність влади ефективно розпоряджатися ресурсами та здійснювати правильну політику;
- повагу з боку громадян і держави до інституцій, що здійснюють економічні й соціальні взаємовідносини між ними

ДЕМОКРАТІЯ*- ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ

*“Демократія –
врядування народу,
силами народу і
для народу”*

(Авраам Лінкольн)

***Демократія** (грец. demos - народ і cratos - влада) - форма політичної організації суспільства, що характеризується участю народу в управлінні державою.

ДЕМОКРАТІЯ

ДЕМОКРАТІЯ

Занадто важлива, щоб довірити її народу.

- Всі розуміють, що демократія не є досконалою. Правильно було сказано, що демократія – найгірша форма правління, за виключенням всіх інших, які застосовувались час від часу.
- *Коли наші королі в протиріччі з нашою конституцією – ми змінюємо наших королів.*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДЕМОКРАТІЇ

- **ідея народного суверенітету**, тобто визнання народу єдиним джерелом і верховним носієм влади в суспільстві (вихідний принцип теорії та практики демократії);
- **участь народу у здійсненні державної влади**;
- **ідея представництва**, згідно з якою народ, як єдине джерело і верховний носій влади в суспільстві, передає (делегує) частку владних повноважень виборним представникам;
- **поділ державної влади** (один із найважливіших принципів демократії);
- **правління більшості**;
- **громадянський консенсус**, тобто принципова згода основної маси громадян дотримувати встановленого правопорядку («правил гри»);
- **гармонійне поєднання свободи та рівності**, політичний та ідейний плюралізм.

ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ - ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ

Демократія - це «влада народу», а

демократичне врядування - реалізація зазначеного висхідного принципу

**Влада народу + її Реалізація =
ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ**

Система демократичного врядування є основою міжнародних стандартів управління, оскільки передбачає залучення до процесу управління громадянського суспільства, тобто це –

процес здійснення народовладдя

Демократичне врядування

Демократичне врядування — це відкрита, прозора та підзвітна система управління, за якої публічна влада діє в інтересах суспільства, спираючись на верховенство права, захист прав людини та широку участь громадян у процесі прийняття рішень.

Основні *принципи* демократичного врядування включають:

Прозорість та підзвітність: діяльність органів влади є відкритою, а посадовці несуть відповідальність за свої рішення перед суспільством.

Участь та інклюзивність: забезпечення рівних можливостей для громадян та інститутів громадянського суспільства впливати на публічну політику.

Верховенство права: гарантування того, що закони захищають права всіх громадян однаково, незалежно від їхнього статусу.

Ефективність: Здатність влади якісно надавати послуги (адмінпослуги, інфраструктура).

В Україні розбудова такої системи є частиною євроінтеграційних реформ та відновлення.

МОДЕЛЬ ВІДКРИТОГО ВРЯДУВАННЯ

КРИТЕРІЇ «ЕФЕКТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ» СВІТОВОГО БАНКУ

Якість врядування вимірюється **єдиними критеріями**, які стосуються таких аспектів:

- публічність і передбачуваність (прогнозованість);
- політична стабільність і відсутність насилля;
- ефективність уряду;
- якість регулятивної діяльності;
- верховенство права;
- контроль за корупцією.

«ЕФЕКТИВНЕ ВРЯДУВАННЯ»

У практичному використанні сутність поняття **«ефективне врядування»** часто сприймається через такі ознаки, як:

- відсутність корупції,
 - не зловживання громадськими або бюджетними коштами,
- відмова від кумівства,
 - відсутність дискримінації ...

«ЕФЕКТИВНЕ ВРЯДУВАННЯ» ҐРУНТУЄТЬСЯ НА П'ЯТИ ПРИНЦИПАХ:

- відкритість,
- залучення громадськості,
- відповідальність,
- ефективність,
- консолідація.

(Біла книга «Європейське врядування»)

Демократичне врядування в умовах воєнного стану

Демократичне врядування в умовах воєнного стану — це *баланс* між збереженням національної безпеки, забезпеченням стійкості державних інституцій та дотриманням прав людини. В умовах екстрених викликів відбувається трансформація системи управління для оперативного реагування

Демократичне врядування в умовах воєнного стану

Ключові аспекти та принципи такого врядування включають:

Централізація та координація: Для безпеки та оборони повноваження можуть концентруватися у військово-цивільних адміністраціях та військовому командуванні, проте ключові рішення проходять через демократичні інститути

Електронне врядування (e-Governance): Діджиталізація мінімізує фізичні ризики та оптимізує процеси. Такі інструменти, як портал Дія, забезпечують безперебійний доступ громадян до державних послуг та електронних петицій.

Прозорість і підзвітність: Попри обмеження доступу до деяких даних з міркувань безпеки, використання антикорупційних механізмів, системи Prozorro для публічних закупівель та відкритих фінансових звітів залишається запорукою довіри.

Залучення громадськості (Демократія участі): Громади продовжують практикувати консультації з громадськістю, бюджет участі та залучення волонтерів до прийняття рішень на місцях

Захист прав людини та інформаційна безпека: Дотримання свободи слова та права на справедливий суд потребує обережного регулювання в умовах, коли ворог може використовувати відкриті дані для атак

Обмеження демократичних прав в умовах війни

В умовах воєнного стану задля оборони держави та безпеки громадян держава юридично обмежує реалізацію деяких конституційних прав і свобод. Водночас міжнародне право та національне законодавство встановлюють чіткі межі — низка базових прав залишається абсолютно непорушною.

Які права можуть бути обмежені

- **Свобода пересування:** встановлення комендантської години, обмеження в'їзду/виїзду, запровадження перепусток, заборона проведення мирних зібрань та мітингів.
- **Недоторканність житла та особисте життя:** можливість проведення огляду речей, транспорту, житла без судового рішення в межах заходів безпеки.
- **Право на приватну власність:** примусове відчуження майна для потреб оборони з подальшою компенсацією.
- **Свобода слова та вираження поглядів:** цензура та обмеження інформації, що становить загрозу національній безпеці, робота телемарафону єдиних новин.
- **Трудові права:** можливість залучення до суспільно корисних чи оборонних робіт, зміна режиму робочого часу.

Обмеження демократичних прав в умовах війни

Які права НЕ можуть бути обмежені (ст. 64 Конституції України)

- *Право на життя.*
- *Право на повагу до гідності.*
- *Право на свободу та особисту недоторканність.*
- *Право на житло* (не допускається виселення, за винятком судового рішення у передбачених законом випадках).
- *Право на судовий захист* — згідно з позицією Верховного Суду, воно не може обмежуватися за жодних умов.

Усі запроваджені обмеження носять тимчасовий характер і не можуть скасовувати сутнісний зміст прав.

Обмеження прав територіальних громад під час війни

Під час дії воєнного стану права територіальних громад на місцеве самоврядування можуть тимчасово обмежуватися відповідно до Закону України [«Про правовий режим воєнного стану»](#). Основні обмеження стосуються управління, розпорядження майном та проведення виборів.

- **Передача повноважень:** У районах, де ведуться активні бойові дії, повноваження органів місцевого самоврядування (міських, селищних, сільських рад та їхніх виконавчих комітетів) можуть тимчасово передаватися військовим адміністраціям.
- **Обмеження права власності:** Військове командування має право примусово відчужувати майно територіальних громад, підприємств та громадян для потреб оборони з подальшим відшкодуванням його вартості.
- **Зміна виборчого процесу:** Під час дії воєнного стану в Україні забороняється проведення виборів усіх рівнів, а також всеукраїнських та місцевих референдумів.
- **Бюджетні обмеження:** Видатки громад жорстко контролюються. Пріоритет надається фінансуванню сектору безпеки, оборони та критичної інфраструктури.

Демократичне врядування та місцевий економічний розвиток

Взаємовплив демократичного врядування та місцевого економічного розвитку (МЕР) — це циклічний процес, де **відкрита влада стимулює інвестиції, а економічне зростання фінансує якісніші демократичні інститути.**

- Демократія та економіка взаємозалежні: неможливо побудувати сильну економіку без прозорості влади та довіри, так само як і забезпечити високі стандарти демократії без фінансового підґрунтя.
- Місцевий розвиток стає сталим лише тоді, коли управління спирається на інтереси всіх верств населення.

Як демократія впливає на економіку

Якісні принципи врядування створюють фундамент для розвитку бізнесу:

- **Довіра та інвестиції:** Прозорі тендери та відсутність корупції приваблюють зовнішній та внутрішній капітал.
- **Захист власності:** Чесні суди забезпечують безпеку інвесторів.
- **Прогнозованість:** Відкриті стратегії розвитку дають бізнесу розуміння майбутнього (на 3-5 років).
- **Людський капітал:** Громади інвестують у медицину, освіту та комфортне середовище, утримуючи таланти
- **Стійкість економіки**

Як економічний розвиток впливає на демократію

Успішний економічний розвиток посилює демократичні процеси:

Фінансова незалежність: Сильні місцеві бюджети дозволяють громаді бути автономнішою від центру (децентралізація).

Запит на якість: Економічно активні громадяни (платники податків) активніше контролюють владу та вимагають більшої прозорості.

Ресурси для розвитку: Поява коштів на фінансування громадських ініціатив та потреб (бюджети участі, гранти, міжнародна допомога)

Стійкість громадянських платформ

Приклади інструментів взаємодії

Мережеві платформи: Ради підприємців при органах місцевого самоврядування

Публічно-приватне партнерство: Спільні інфраструктурні чи соціальні проєкти.

Електронне врядування: Інструменти типу *Prozorro*, е-петиції, електронні звернення для швидкої реакції на запити.

Агенції місцевого розвитку: Організації для залучення інвестицій та супроводу бізнесу за принципом *win-win* (це стратегія перемовин, запобігання та/або вирішення конфліктів (спорів), де всі мають зиск).

Ключові виклики та бар'єри

- **Бюрократія:** Складні дозвільні процедури, що гальмують бізнес.
- **Корупція та кумівство:** Викривлення конкуренції та недовіра до влади.
- **Пасивність громадян:** Небажання долучатися до обговорень розвитку громади.
- **Нестача фахівців:** Відсутність у місцевих адміністраціях менеджерів, здатних розробляти економічні стратегії.

СУЧАСНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВОЮ – ШЛЯХ ДО ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ

Публічне
управління

Новий
публічний
менеджмент

Добре
врядування

ДОБРЕ ВРЯДУВАННЯ

* **це вимога на всіх рівнях публічного управління.** На місцевому рівні це є фундаментально важливим, оскільки органи місцевого самоврядування є найближчими до громадян установами, які забезпечують їх основними послугами, і на цьому рівні вони можуть найкраще відчувати причетність до публічної діяльності.

* **це процес реалізації публічної влади,** що базується на підходах до формування відкритого, демократичного і справедливого суспільства та відповідній системі принципів, має ознаки результативного управління та скерований на забезпечення ефективних партнерських взаємовідносин між органами публічної влади, інституціями громадянського суспільства і суб'єктами приватного права щодо управління суспільним розвитком.

ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ «ДОБРОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ»

1. 80-ті роки ХХ ст. – Світовий банк, МВФ, ПРООН, ОЕСР:

ДОБРЕ ВРЯДУВАННЯ (Good Governance) – запропоновано як інструмент забезпечення досягнення країнами цілей розвитку за умов глобалізації, швидких змін контексту, кризових проявів природного, техногенного чи політичного характеру, подальшого зменшення ресурсної бази та збільшення потреб населення у високоякісних послугах

і забезпечення верховенства права, прав людини, плюралістичної демократії та демократії участі, що стали невід’ємними характеристиками ХХІ сторіччя.

У центрі парадигми доброго врядування — переорієнтація з одноосібного управління чи керування, що здійснювалося раніше органами влади та місцевого самоврядування на процес взаємодії та співробітництва із бізнесом, суспільними інститутами та громадянами у процесі прийняття й реалізації рішень та політик для досягнення оптимального для всіх зацікавлених сторін за даних умов результату.

ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ «ДОБРОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ»

2.Будапештська декларація щодо забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях та План дій щодо забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівні (м. Будапешт, 25.02.**2005** р., 14-та сесія Європейської конференції міністрів);

3. Валенсійська декларація «Добре місцеве і регіональне врядування – Європейський виклик» (м. Валенсія, Іспанія, 16.10. **2007** р., 15-та сесія Європейської конференції міністрів);

ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ «ДОБРОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ»

4. 26.03.2008р. Комітет міністрів Ради Європи схвалив «Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні» та запропонував країнам-членам Ради Європи слідувати її положенням (12 принципів).

5. Утрехтська декларація «Добре місцеве та регіонального врядування у нестабільні часи: запорука змін» (м. Утрехт, Нідерланди, 16-17.11.2009, 16-та сесія Європейської конференції міністрів).

6. 05.02.2014р. Комітет міністрів Ради Європи прийняв **рішення** щодо необхідності вжиття заходів та розгляду шляхів сприяння впровадженню **12 принципів доброго демократичного врядування** на місцевому рівні.

Сутність «доброго демократичного врядування» (Рада Європи)

Відповідно до термінології Ради Європи
“добре місцеве врядування” означає
демократичне,
відповідальне,
ефективне,
прозоре та
підзвітне управління
на місцевому і регіональному рівнях.

Реалізація Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні має сприяти досягненню таких цілей:

- *громадяни мають стати у центрі усіх найбільш важливих демократичних процесів у суспільстві;*
- *органи місцевого самоврядування повинні постійно удосконалювати систему управління та надання послуг відповідно до 12 принципів, визначених у Стратегії;*
- *національні уряди мають забезпечити створення і підтримку інституційних передумов для розвитку місцевої демократії та вдосконалення системи місцевого самоврядування відповідно до Європейської Хартії місцевого самоврядування та інших європейських правових інструментів у галузі місцевого та регіонального розвитку.*

Принципи «доброго демократичного врядування» Ради Європи (12)

1. **Участь громадян у прийнятті рішень.** Забезпечити реальні можливості для всіх громадян мати свій голос у вирішенні місцевих справ.
2. **Чутливість,** щоб забезпечити чутливе реагування з боку місцевої влади на законні очікування та потреби громадян.
3. **Ефективність і результативність,** щоб забезпечити досягнення цілей і водночас найбільш раціональне використання ресурсів.
4. **Відкритість та прозорість,** щоб забезпечити публічний доступ до інформації та полегшити розуміння щодо ведення суспільних справ.
5. **Верховенство права,** щоб забезпечити справедливість та політичну нейтральність місцевої влади у своїй діяльності.
6. **Етична поведінка,** щоб забезпечити перевагу суспільних інтересів над приватними.

Принципи «доброго демократичного врядування» Ради Європи (12 - продовж)

7. **Компетенції та спроможність**, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки.
8. **Інновації та відкритість до змін**, щоб забезпечити здобуття користі від нових рішень та кращих практик.
9. **Сталий розвиток** та орієнтація на довгострокові результати, щоб враховувати інтереси майбутніх поколінь у збереженні спадщини.
10. **Добре управління фінансами. Міжмуніципальна співпраця.** Надійний фінансовий менеджмент, щоб забезпечити ощадливе та продуктивне використання публічних фінансів та інших матеріальних коштів.
11. **Права людини**, культурне розмаїття та соціальне згуртування, щоб забезпечити захищеність і повагу до всіх громадян, коли права жодної людини не порушуються.
12. **Підзвітність**, щоб забезпечити відповідальність посадових осіб місцевої влади за свої дії

Принципи «доброго демократичного врядування» Ради Європи

https://www.youtube.com/watch?v=75RCUFtSMRw&ab_channel=CouncilofEurope

ДЯКУЮ ЗА УВАВГУ!

P.S. Найбільш чистою демократією є така, що забезпечує рівність – вона прописана законом даної держави, і бідні не піддаються більшому утиску, аніж багаті, верховна влада не належить жодному з цих прошарків й обидва вони беруть в ній участь. Якщо, як вважають деякі, свобода й рівність є найважливішими ознаками демократії, то це знайшло своє втілення, головним чином, у тому, щоб всі приймали участь в управлінні державою”.

Аристотель «Політика»

